

Geen paniek over de politieke partij

✎ ANNEMARIE KOK

📷 ELMER SPAARGAREN

ONDERZOEK

🌐 DNPP.UB.RUG.NL/DNPP 🌐 WWW.RUG.NL/GVOERMAN

Hij kent de geschiedenis van Nederlandse politieke partijen als zijn broekzak en denkt graag na over de toekomst van deze instituties. **Gerrit Voerman** ziet ze nog lang niet verdwijnen.

Net honderd geworden: de SGP. Reden voor historicus Gerrit Voerman een boek uit te brengen over deze kleine christelijke partij, *Mannen van Gods woord* geheten. Pas zéventig jaar oud nu: de VVD. Aanleiding voor het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen, waarvan Voerman directeur is, een speciale website te bouwen. Daarop is zo'n beetje al het materiaal te vinden dat het DNPP over de liberalen bezit – honderden affiches ('Hoger inkomen voor harde werkers', was in 1959 de slogan), foto's, partijdocumenten en een keur aan promotie-curiosa. De bedoeling is dat ook de andere landelijke partijen in de komende jaren worden getrakteerd op een digitaal overzicht van hun geschiedenis. Behalve hoofd van het politieke verzamel- en onderzoekscentrum

van de RUG is Voerman hoogleraar Ontwikkeling en functioneren van het Nederlandse en Europese partijstelsel, en getuige de titels van zijn talrijke publicaties is hij thuis in zo ongeveer alle facetten van het fenomeen politieke partij. Hun nationale, lokale en internationale dimensie, de impact van professionalisering en internet op het doen en laten van partijen, Hollands populisme maar ook zoiets als partijcultuur behoort tot zijn expertise. Voerman over dat laatste: 'De identiteit van partijen en veranderingen daarin door de jaren heen, dat interesseert me enorm'. Hij blijkt op dit punt een lievelingspartij te hebben: de SP. 'In de kern is deze partij opvallend zichzelf gebleven. Haar maoïstische veren schudde ze af, maar spreekuren waar leden hulp kunnen krijgen bij

het invullen van formulieren, zichtbaarheid in de wijken, strijdbaarheid en een relatief hiërarchische structuur kenmerken de SP nog altijd.'

Egodocumenten

Ook autobiografieën en dagboeken van politici hebben Voermans warme belangstelling. 'Wat je ziet is dat tot 1970 er gemiddeld eens per drie jaar zo'n boek uitkwam. Nu zijn het er drie per jaar. Verder verschenen die boeken vroeger stevast aan het eind van iemands politieke loopbaan, terwijl politici nu soms al beginnen te schrijven terwijl ze nog volop actief zijn. Ook is een mengvorm ontstaan van politieke visie en persoonlijk verhaal: zie de boeken die een paar jaar geleden zijn uitgebracht door Buma, Klaver, Roemer en Pechtold.' De toename van het aantal egodocumenten vormt één van de vele aanwijzingen, zegt Voerman, dat 'de figuur van de partijleider' steeds belangrijker wordt. 'Zag je dat SGP-leider Van der Staaij laatst soep kokend stond afgebeeld in het *Volkskrant Magazine*? Lang was het binnen die partij echt ondenkbaar dat je te koop liep met je privéleven. Maar er valt aan dergelijke vormen van media-exposure dus niet meer te ontkomen.'

Beweeglijke kiezers

Hij blijkt een verbluffend geheugen voor verkiezingsuitslagen te hebben: in ongeveer elke zin over een partijpolitieke ontwikkeling die Voerman uitspreekt, duiken zetelaantallen en jaartallen op. Bijvoorbeeld als het gesprek terecht komt op de toekomst van politieke partijen, want daarover is – al jaren – veel te doen. Neem de PvdA die ooit meer dan vijftig Tweede Kamerzetels had, en nu nog maar negen. Het is een dramatische illustratie van een breder verschijnsel: de sinds 1994 sterk toegenomen beweeglijkheid van de kiezer. Voerman vindt die 'volatiliteit' een boeiend gegeven. 'De politiek is onvoorspelbaarder geworden, en dat gaat niet meer over. Het is nog steeds mogelijk dat een bepaalde partij heel groot wordt, denk aan het CDA in de exceptionele situatie na de moord op Pim Fortuyn. Maar dat partijen decennialang de politiek domineren, zoals vroeger, zie ik niet opnieuw gebeuren.' Het huidige instabiele stemgedrag, waarbij kiezers doorgaans wél binnen een bepaald links of rechts domein blijven, acht hij niet per se zorgwekkend. 'Het is mede een teken van emancipatie van de burger. De tijd dat je je door je sociale of religieuze herkomst liet leiden bij je keuze, is immers voorbij.' Ontzuiling en individualisering zijn volgens hem ook de voornaamste verklaring voor het feit dat minder mensen dan voorheen lid zijn van een politieke partij: momenteel 2,3 procent van de volwassen Nederlanders. Kort na de oorlog lag dat percentage op

Gerrit Voerman (1957) studeerde geschiedenis in Groningen. In het kader van zijn vervangende dienstplicht ging hij aan de slag bij het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen (DNPP) van de RUG, waarvan hij in 1989 directeur werd. Hij promoveerde in 2001 op *De meridiaan van Moskou. De CPN en de Communistische Internationale (1919-1930)*. Sinds 2011 is hij als hoogleraar Ontwikkeling en functioneren van het Nederlandse en Europese partijstelsel verbonden aan de Faculteit Rechtsgeleerdheid.

vijftien procent. 'Vergeet niet dat destijds, als je bijvoorbeeld katholiek was, de pas-toor kwam informeren of je wel lid was van de KVP. Die sociale controle is weggeval-len.' Bovendien: 'Er worden wel degelijk nog steeds mensen lid van partijen. De Christen Unie, de SGP, het Forum voor Democratie, GroenLinks en de Partij voor de Dieren zitten allemaal in de lift.'

Partijen zijn onmisbaar

In weerwil van sommige zwartgallige analyses uit academische, bestuurlijke en journalistieke hoek gelooft Voerman niet dat politieke partijen hun 'legitimiteit' kwijt zijn, nu hun ledental is afgenomen. 'Partijen vervullen een cruciale rol in onze representatieve, parlementaire democratie. Zij articuleren, aggregeren en representeren maatschappelijke belangen; zij rekruteren en selecteren het benodigde politieke personeel, zoals volksvertegenwoordigers, bewindspersonen, burgemeesters, en zij mobiliseren de kiezers. Met het vervullen van die functies fungeren partijen als intermediair tussen samenleving en staat; zij verbinden de burgers met het openbaar bestuur. Hun eventuele einde zou dus grote gevolgen hebben voor het functioneren van ons politieke systeem', zei hij in 2012 in zijn oratie. Zo denkt Voerman er nog steeds over, en als historicus weet hij: partijen hebben zich voortdurend aangepast aan nieuwe omstandigheden. Maar vanzelf gaat dat niet. Het is volgens hem dan ook zaak

ervoor te zorgen dat partijen vitaal kunnen blijven. Onlangs maakte hij deel uit van de commissie Veling die begin dit jaar het rapport *Het publieke belang van politieke partijen* afleverde. Daarin staat onder andere dat bij de overheidsfinanciering van partijen het aantal leden zwaarder moet wegen dan nu het geval is, als prikkel voor de partijen om meer mensen aan zich te binden en aldus over genoeg geld en geschikte politici te blijven beschikken.

Voerman zelf vindt dat ook de vergoeding voor het werk in de gemeenteraad flink omhoog moet. 'Dat zou zeker helpen om ook in de toekomst goede kandidaten op de lijst te krijgen.' Daarnaast denkt hij dat partijen nu vaak overdreven bang zijn om een grote visie uit te dragen, zodat het nogal eens ontbreekt aan interessante politieke debatten. 'Het valt heus wel uit te leggen dat er vaak water bij de wijn gedaan moet worden'. En sommige partijen zou hij omwille van de duidelijkheid voor de kiezer willen aanraden zich te hergroeperen. 'De Partij van de Arbeid kan best deels met GroenLinks en deels met de SP verder gaan. Maar vooral Jesse Klaver is daar vermoedelijk op dit moment niet happig op.'